

ОД ИСТОГ АУТОРА

Ми, избрисани

СЛОБОДАН ВЛАДУШИЋ

ВЕЛИКИ ЈУРИШ

■ Laguna ■

Copyright © 2018, Слободан Владушић
Copyright © овог издања 2018, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Тањи Владушић Рудић.
После свеїа.*

*Ова бијка је изјубљена.
Међујим, има времена да се зайочне нова.**

---

* Генерал Дезе, Наполеону, пред јуриш у бици код Маренга 1800. године.

I

1

Отвори очи.

Очи су склопљене.

Ипак, будан сам.

Између буђења и сна постоји једно кратко време у коме се сећања и снови мешају, као морска и слатка вода, тамо где се реке уливају у мора. Тада човек више не зна шта сања а чега се сећа. Не зна ни то да ли је жив или мртав.

Очи су и даље склопљене. Осећам да лежим на кревету, да сам покривен ћебетом, да ми је хладно. Веома хладно.

Осећам да сам гладан и жедан.

Видим онда једног војника из чете чије сам командовање преузео у време оног расула, крајем деветсто четрнаесте. Неки војници су тада бацали пушке и викали да неће

више да се боре. *Нека дођу краљ Пејтар и Пашић да се ѿуку, ако им се ѿуче*, дерали су се тада. Остали су их гледали немо. Било је то у време када је генерал Мишић преузео команду над Првом армијом од генерала Бојовића. Који се разболео. Срећом. То је било пре Колубаре.

Тај војник ми је рекао да се смрти не плаши. *Само да не останем банџав, ѿсѿодине ѿошѿоручнице*, говорио је. После смо започели противнапад на Суворору и реци Колубари. У јуришу војник је пао. Тада сам га последњи пут видео и не знам шта је било са њим. Али остао ми је у сећању његов страх да не остане без ногу. Плашио се немоћи. Смрти се није плашио.

Затворених очију, чујем дисање.

Људи дишу.

Ху-хуууу. Ху-хуууу.

Људи дишу.

Прстима леве руке испод покривача полако напипавам десну руку. Шаку. Прсте. Застајем. Осећам обе ноге. Али осећај уме да превари. То се догодило једном капетану који је остао без ноге после битке на Церу. Осећао је да има ногу, иако су му је одсекли. *Била је ѿо омама*, казао ми је. *Чисѿа омама*.

Око њега су јаукали швапски рањеници, заробљеници, које су болничари лечили као и наше војнике. Нису правили разлику.

После Цера упознао сам и једног доктора, Швајцарца, који је бележио швапске злочине по Мачви. Причао ми је како је посматрао неке српске рањенике, који су били сасвим тихи чак и онда када се видело да трпе болове који су морали бити ужасни. Нису себи дозвољавали чак ни да се онесвесте. Тада би он за њих тражио морфијум.

А било је опет српских војника који су вриштали од болова. Нису ни покушавали да стисну зубе. Питао ме је одакле таква разлика између војника исте војске.

Постоје два раића, јосиодине, казао сам му, један који се њамтии и дрући који се заборавља. Зайио јосиоје и они који сјишићу зубе и они који јаучу. Први раић њамтије, дрући ња заборављају. И једни и дрући, међуштим, у раићу јину.

Доктор се осмехнуо: *А ви? Памтиише или заборављаише?*

Не сећам се шта сам му одговорио.

Склопљених очију, покушавам да ноге савијем у коленима. Врло сам слаб. Прстима леве и десне руке прелазим, полако, преко бутина и колена, до чланака и сваког прста на нози. Полако, полако.

Отвори очи.

Био је то леп женски глас. Нежан. Мекан. Свеж и прозрачан.

Непознат.

Отвори очи.

Отворио сам их.

Налазио сам се у шатору, у великом шатору са још десетином несретника, спавача, војника који су лежали на слами. Подигао сам се на узглавље кревета. Напољу је био мрак. Чуо сам како таласи заплъускују гребен. Били су нежни, готово меки. Шаторско крило је било отворено.

Онда сам у даљини видео светло.

Можда је то било светло неког брода. Или удаљеног града.

А можда је то била само илузија људских очију. Халуцинација. Омама.

Гледао сам у светлост дуго. А онда, готово неосетно, почела је да слаби. Или је светлост упијала магла или се само полако удаљавала од мене, као талас који се враћа у море. Сетио сам се тада своје супруге Луиз, али нисам могао да видим њено лице. Налазила се у некој густој, млечносивој магли, погнута, као да за неким жали. Била ми је окренута леђима, али сам знао да је то она.

Војници су спавали око мене. Дисали су, али сам осећао да нас је у шатору један мање.

И тада сам чуо звук. Мишљах прво да ми се учинило јер то нису били кораци, већ неко шушкање, писак... Неко је био испред шатора. Није носио чизме или цокуле, већ

нешто лакше, много лакше. Обичне опанке, можда. А можда само вунене доколенице, какве су на селу сестре штрикале браћи, пред војне. Кораци су зато били тиши и мекши. Шушкање се приближавало, а онда се зауставило. Прешао сам руком преко чела. Био сам мокар. Кошуља ми је била мокра, цело тело ми је било мокро од хладног зноја. И онда сам први пут чуо своје хрипаво дисање. Са сваким издисајем у мени се нешто цепало и раздвајало. Затворио сам очи и тада сам чуо да ме неко зове. Био је то неки женски глас. Тврд и тежак, али молећив.

„Господине поручниче, господине поручниче...“

2

То ме је будила госпођица Беркли, сестрица која није знала српски, али је зато научила да изговара наше чинове. Потпоручник Краков је говорио: *Зајмо шито од Србије, осим војске, сада ништа друго није преостало*. Улазила би у нашу собу, да нам подели лекове, па би говорила: *Господине њуковиче, господине кајетане, господине њоручиче...* Чинове је знала. Имена није знала.

Госпођица Беркли је имала двадесет две године. Доктор Монк нам је причао, на *свом* француском језику, да је госпођица Беркли имала младића и да је тај младић отишао у рат као добровољац. После неколико месеци погинуо је на Западном фронту. Онда је госпођица Беркли отишла у медицинске сестре. Добровољно. Са собом носи слику свог драгана. Увече, пред спавање, вади ту слику из свог скровишта и дуго је посматра. Он је, међутим, сазнао за то скровиште, па је и сам видео фотографију младића. Не зна и даље шта је тај лепо младић нашао у госпођици Беркли. Али тамо где се он сада налази ништа и никога неће више пронаћи. Тамо је само мрак, без иједног зрна светлости.

Тако нам је говорио доктор Монк, који нас је лечио. Када је отишао, потпоручник Краков, који је лежао поред мене, казао је да зна зашто госпођица Беркли носи са собом слику тог младића. Зато што другог још дуго неће успети да ухвати.

То је насмејало чак и два пуковника који су лежали, са нама, у истој соби. А они су се ретко смејали. Скоро па никад. Упозоравали су нас млађе да смо официри и овде на Крфу и да треба да се понашамо онако како приличи официрима српске војске. Када су пуковници једном заједно изашли у шетњу парком, Краков је казао да они држе да српски официр треба да лежи на кревету као трупац и да се не помера. Али то за њега не важи. Он је допола Пољак.

„Значи само си пола Србин?“, питао га је капетан Остојић, који је лежао поред Кракова.

„Не“, одговорио је Краков „ја сам Србин и по, а та половина је пољска.“

Пуковници су држали, много, до својих чинова. Нису се шалили и били су склони суморним причама. Они су разговарали о томе *зашто смо иројали* деветсто петнаесте. Ту заиста није било ничега смешног. Закључили су: требало је напасти Бугаре, пре него што су они напали нас, иза леђа, подмукло, као у Бугарском рату*. Нису се слагали, међутим, око тога зашто их *нисмо* напали: генералштапски пуковник Миливојевић сматрао је да су за то криви, по обичају, Руси. Нису нам дозволили да нападнемо Бугаре јер су, као и увек, били бољећиви према њима. Пашић за то није крив, а ни регент Александар. Артиљеријски пуковник Стојишић заступао је мишљење да је за то крив управо Пашић, *који није имао*

* Бугарски рат – оновремени назив за Други балкански рат.

довољно дийломайскої дара, да нам ѿакву моїућностї найада изради. Ја сам из овога закључио да је Миливојевић ближи Белој руци и регенту Александру, а Стојшић Црној руци и пуковнику Апису.

У такве разговоре пуковници би понекад припустили и пешачког капетана Остојића. Он је био толико суморан, да је могао бити и генерал. Њему су за пропаст били криви *сви*: Руси, Енглези, Французи, Пашић, Црна рука и Апис, Бела рука и регент Александар. Једино није био крив српски сељак. За време таквих расположења, читао је збирку поезије песника Владислава Петковића Диса која се звала *Ушойљене душе*. Причао је како је Скерлић тог песника ошурио, али га он ипак воли.

Понекад би капетан себи у браду рецитовао стихове, мрмљајући их као да се моли. Потпоручник Краков му је причао да је суморног песника Диса видео '14 код Смедерева, на Дунаву. Тамо је чекао напад Шваба, у чети под командом Дисовог брата Радована Петковића, који је иначе био необично весео човек. И крупан, снажан. А волео је свог брата Диса, који је био необично суморан човек, али коме се рат чинио као апотеоза смрти. Краков је онда наставио: док нас је нападао глупи Поћорек, на Дунаву је било досадно. Зато смо '15 тамо гутали говна, када се испред нас наместила немачка Једанаеста армија. Са немачким хаубицама, разуме се.

Краков је ипак више волео да прича о себи и својим љубавним доживљајима него о Дису и Макензеновим хаубицама. Рецимо, у Шапцу је био са неком Ружом, женском *свої ѿадашињетї* команданта пука. После је, разуме се, добио прекоманду. У Пироту је био са неком сисатом Гином, у време пре него што су нас Бугари напали иза леђа, а *њеїа*, Кракова, спреда. После тога је сувише

брзо мењао градове и није више имао времена да буде са било којом женом. Ко је слушао потпоручника Кракова, мислио је да тај официр није ништа друго радио у рату осим што је јурио женске и шалио се. У соби се, међутим, знало и то да је Краков још у средњој школи био добровољац у Турском* и Бугарском рату.

Сестра Беркли га је миловала по глави јер је био млад и леп. Ословљавала га је са *џоручниче* иако је Краков био потпоручник. А миловала је тако и све нас остале офицере, осим двојице пуковника. Када би пуковници изашли да се прошетају, Краков је говорио да је то зато што су обојица већ проћелави. Нема шта на тим главама да се милује.

Сестра Беркли нас није миловала по коси, као жена, успавеница, која у рату дуго није имала мушкарца поред себе, већ као сестра која милује брата кога дуго није видела. Док је изговарала наше чинове, смешила нам се мило. Да господин Монк није испричао ону причу о њеном мртвом драгом, нико од нас не би ни помислио да се тој жени нешто страшно догодило у животу.

Другачија од сестре Беркли била је сестра Монтгомери. Доктор Монк нам је говорио на *свом* француском језику да ова сестра има два млађа брата, официра, на Западном фронту. Желела је да буде у њиховој близини, па је тако постала медицинска сестра у његовој болници. Али догодило се тако да је ова болница уместо на Западни фронт кренула према Галипољу, захваљујући оној будали Черчилу. Када су нам *џамо Бошеви џреко Турака најџрљали њушке,закуцали смо се овде, на Крфу*. Сестри Монтгомери је то пало врло тешко. Сваких недељу дана шаље писма у команду и тражи да је пребаце на

---

* Турски рат – оновремени назив за Први балкански рат.

Западни фронт, код браће. Ако је према нама хладна или непажљива то је зато. Моли да је разумемо. Мисли само на браћу. Ми смо јој криви што је овде, а не са њима.

Сестра Монтгомери је заиста била хладна према нама. Улазила би у нашу собу каменог лица, без осмеха и без речи. Чак је и потпоручник Краков тада ћутао. Са њом није збијао шале. Једино је капетан Остојић, једне вечери када је био нарочито снужен, казао да *може бити да ња сестра није према нама таква из разлога које је навео доктор*. Мени се чинило да капетан претерује. За ту жену у овом рату нису постојале судбине народа и војски, већ само судбина њене браће. Једино што је њу занимало у овом рату било је то да ли ће њена браћа да преживе или не. Срби и Немци су јој били исто.

Лице сестре Монтгомери мало би се откравило једино онда када би пришла мајору који је лежао на кревету наспрам мене. Тада се и на њеном лицу могла видети нека емоција: страх. Лице тог мајора било је страшно изборано, док су му очи биле упале и црвене од попуцалих капилара који се никако нису обнављали. Када би му доносили лекове или храну, он би само отварао уста. Ништа није говорио. И пуковници и потпоручник Краков покушали су са њим да проговоре понеку реч, али је он једнако ћутао. Понекад бих чуо само како дише, дубоко. Личио је на бунар из кога се чује љескање воде када се убаца каменчић, али се вода не види.

Некада би тај мајор ишетао из собе, сâм. Капетан Остојић нам је казао како га је видео да седи поред споменика Ахилу, у дворишту болнице, погнут, као да је старац.

Гледајући у то лице, које је изгледало као да је од мермера, ја сам често помишљао на своју мртву супругу

Луиз. Била је увек у оној истој магли, далеко од мене. А некада бих затворио очи мислећи да ће ми тако лакше доћи у сећање њено лице. Није долазило. Када бих отворио очи, уместо Луиз, видео бих лице мајора, чије су очи биле упале, а беоњаче црвене од попуцалих капиlara. Гледао је упорно у мене, као да покушава да ме се сети. Ја га, међутим, никада раније нисам видео.

Једном, док је мајор био у парку, пуковник Стојшић ми говори како су мајору приликом преласка Албаније страдала деца и супруга. Краков на то додаје, иако га нико ништа не пита, да се у рату једино рачуна верност према краљу и држави. За верност супрузи или вереници нико те ништа не пита. Али, исто тако, ни оне се не питају за верност мужу или веренику. Од секса нико није умро, а у рату човек не сме само да трпи. Стојшић га прекида згрожен. *То њврдигиџе зајџо шџџо немајџе жену у Србији*, говори му гласно. Краков се на то смеје.

Мени се чинило да је Краков желео да нам каже ово: рат се може преживети само тако што ће свако преузети на себе онолико одговорности колико може да поднесе. Ако узмеш више, одговорност ће те преломити. Ако узмеш мање, издаћеш или ћеш дезертирати. О томе сам мислио док сам гледао мајора. Осетио сам да његов поглед пролази кроз мене и кроз зид иза мојих леђа и да иде негде далеко, у будућност или прошлост. Мајор је личио на неки напуштен брод, са посадом помрлом од куте, који плута на пучини, вођен морским струјама, ветровима и олујама. Али кобилица тог брода била је још увек тврда и чврста, а корито непотопиво.

Потпоручник Краков се више бавио сестрицама него мајором. Он је говорио да Енглеска сигурно нема проблема са добровољцима ако су све Енглескиње овакве,

као сестра Беркли. Тада човек просто мора да оде у Француску. Пуковници су били згрожени, а капетан Остојић се смејао. *Сићуран сам да сће и Дуса усјели да насмејете шамо код Смедерева*, казао му је. Једном јесам, одговорио је Краков.

Па ипак, пре него што су га пустили из болнице, потпоручник Краков је сестри Беркли поклонио ружу, коју је убрао доле, у парку. Нама је казао: из захвалности што га је увек ословљавала са поручнице, а он је потпоручник. Насмејали смо се, а Краков је додао: можда му је дала виши чин због лакоће изговора. Такав је он био. Када је добила ружу, госпођица Беркли се изненадила. Загрлила је Кракова као сестра која је управо видела давно прежаљеног брата и рекла гласно, једино што је знала да каже на српском: *Госјодине њоручнице...* Док сам је гледао, тако срећну, питао сам се када је неко последњи пут обрадовао ову жену.

Тог јутра, док је потпоручник паковао своју малену имовину у руксак, мене је тресла грозница. Када је завршио са паковањем, Краков се окренуо према осталим официрима. Казао им је да му је част што је био са мном у истој соби. Онда се окренуо ка мени:

„Да, господине Војновићу“, рекао је, „чуо сам шта сте урадили на Колубари. А чуо сам и како се борите у бајонет борби са вашим ашовчићем и наганима. Признајем да прво нисам веровао у те приче. Али док сам вас слушао у овој соби, могао сам само да наслутим колико сте јаки у противничким рововима. Имао сам срећу и част да једном разговарам са командантом Добровољачког одреда, војводом Вуком. Он ми је казао да је војник као затегнута струна: ако је мало опустиш, добићеш поново цивила, ако је још мало затегнеш, струна ће пући. Ви сте за мене

та затегнута струна. Знате, то што сам ја жив, то је моја срећа. То што сте Ви још увек живи срећа је за отечество. Поносан сам што сам Вас упознао, господине Војновићу.“

Нисам знао шта да му кажем. Потпоручник је онда устао, узео свој руксак, окренуо се ка пуковницима и капетану Остојићу:

„Господо, било ми је задовољство – довиђења.“

Онда је изашао напоље.

3

Заједно са Краковом отишла је и сестра Монтгомери. Доктор Монк нам је на свом духовитом француском саопштио да је сестра коначно успела да добије прекоманду на Западни фронт. Код браће. Одахнули смо. Мислили смо да ништа више о тој жени нећемо чути. А онда, неколико дана касније, доктор Монк нам је казао да се госпођица Монтгомери утопила у Јонском мору. Пароброд којим је напуштала Крф потопио је непријатељски сумарен. Није преживела. Чуо је да се према нама није понашала најбоље, али је осетио потребу да нам то ипак каже. Пуковници су казали да нам је свима жао. Капетан Остојић је ћутао. И ја сам ћутао. Онда нам је доктор Монк казао да ћемо сутра имати прилике да видимо нову сестру. Зове се Фани де Грот.

Фани де Грот није нимало личила на Енглескиње које су бринуле о нама. Била је додуше млада као и оне, али је имала крупне, бледоплаве очи и бујну црну косу коју је прикривала белом капуљачом. Њена болничка униформа није могла да прикрије груди које су личиле на два топовска ђулета.

Пуковници су живнули. Користили су своје зарђало знање француског језика да разговарају са сестром Де Грот чији је француски био перфектан. А када није била са нама, помињали би је често. Слом '15 није више била њихова једина тема. Као да је све то знала, она се пуковницима осмехивала док је доносила кинин. Понекад би их помиловала по ћелама, кокетно, што је сестра Беркли радила само нама млађима. Капетану Остојићу, који је био леп човек, није се ниједном осмехнула. Иако се он њој осмехивао.

А када је долазила до мене, лице јој се сушило. Приметио сам да на ушима има рупице за минђуше, али не и минђуше. То ме је чудило. Ако их већ има, зашто не носи минђуше. Питала би ме, суво, да ли ми нешто треба, а ја сам одговарао увек исто – да ми ништа не треба. Онда би одлазила, без речи, и тада бих се поново сусрео са мајоровим каменим погледом. Једино он није реаговао на њену близину.

Недељу дана после смрти госпођице Монтгомери Фани де Грот је ушла у нашу собу необично весела. Управо је сазнала шта се догодило са сестром коју је овде заменила. *Поинула је*, рекла је то на француском, а онда је нешто казала на језику који је личио на немачки, али није био немачки. Пуковници су своју љубимицу гледали у чуду. Капетан Остојић ме је погледао као да очекује да нешто кажем. Ја сам онда питао сестру Де Грот који је то језик којим је управо говорила.

Окрнула се према мени, у чуду, а осмех јој се изгубио: „Зашто вас то занима?“, питала ме је на француском.

„У праву сте, не занима ме“, одговорио сам, „само сам мислио да би било добро да вас неко прекине у недоличном понашању према једној мртвој жени.“

Тада је сестра Де Грот пришла мом кревету па се нагнула према мени. Очи су јој биле сузне, крупне, дубоке. Помислио сам за тренутак: шта су све ове очи виделе?

Онда ме је питала, тихо, на француском:

„Да ли бисте и према мени били тако обзирни када бих се удавила или погинула?“

Нисам знао шта да јој одговорим.

Те вечери сам питао доктора Монка шта је сестра Де Грот по националности. Казао ми је да је Холанђанка а да осим свог матерњег језика, зна добро и француски и немачки. А зна и енглески, само се прави да га не зна добро. Додао је и то да уме да буде *блајонаклона* према вишим официрима. Тако је чуо. Додуше, не бесплатно. Пуковници су се на то значајно насмејали. Када је доктор Монк отишао, пуковник Миливојевић је казао да такву благонаклоност сигурно није показала према доктору. Да јесте овај би ту *сиознају сачувао за себе*. Не би је поделио са нама.

Доктор Монк је био млад човек, па се пуковнику изгледа допало да мисли како је код сестре Де Грот пропао.

Мајор који је лежао преко пута мене није казао ништа. Ја сам га наредних дана неколико пута посматрао кроз прозор собе: седео је на клупи поред споменика Ахилу. Једном сам га видео како разговара са Фани де Грот. То ме је изненадило. Још више ме је изненадило када сам га видео да тамо напољу нешто и пише. Седео је на клупи, у сенци Ахила, узео је неку књигу да му буде подметач за папир, па је писао. Дуго сам га тако гледао. Помислио сам, да одем доле и седнем поред њега на клупу, али тада још увек нисам имао довољно снаге. Вратио сам се у кревет па сам заспао. Када сам отворио очи, светла у парку су већ била упаљена, а мајора још није било. Дошао је тек

касније. Руке су му биле празне. Легао је у свој кревет и окренуо се на бок, према прозору.

Неколико дана касније било ми је боље, па сам и сам могао да изађем напоље, у парк који се пружао око виле која је претворена у официрску болницу. Доктор Монк нам је казао да се вила у којој смо смештени зове *Ахилеон* и да припада немачком цару Вилхелму II. А да је пре тога била у власништву аустроугарског цара Франца Јозефа. Изградио је ову вилу за своју супругу. *Има неке чудесне ироније*, казао је доктор Монк смејући се, *што смо смештени у лејтњиковицу цара земље њојив које се боримо*. То опажање је био само изговор да нам исприча понеку бизарност везану за Вилхелма II, о коме је волео да прича као да је Немац, а не Енглец. Најчуднија прича тичала се специјалне столице пруског цара на коју су налетели када су упали у вилу. Била је висока, а имала је облик коњског седла. Док је седео на њој, пруски цар је засигурно имао осећај да јаше коња, а био је и виши од осталих укућана. *То мора да му је много значило, будући да је био нижи од царице*, запазио је доктор Монк, *која је иначе, унука британске краљице Викторије*. Што овом рату даје форму *јуродичне свађе*. А онда је додао и то да немачки цар обожава Ахила и да је он дао да се изради онај велики црни споменик ахајском јунаку. Само што Ахилу, кога су звали *брзоноги*, није било потребно седло да се осети јунаком.

Док прича све те жовијалности о Вилхелму II, доктор Монк се смејучка. Мени је жао што међу нама није потпоручник Краков. И њему би то било смешно. Нисам сумњао да је Кракову и пре рата све било смешно и да ће му, после рата, исто тако све бити смешно. Он ће остати исти. Можда сам ја, заиста, добар у бајонет борби, као

што се прича, али бих више волео да сам као потпоручник Краков. Да кроз рат пролазим као кроз пшеницу, осећајући га само длановима. И да на крају рата останем исти онај који је у рат кренуо.

Овде у *Ахилеону* ја сам осећао да се са мном нешто догодило.

Седећи на клупи поред бронзаног Ахила коме се дивео пруски цар, размишљао сам о свему што сам до тада видео у рату. Тако сам се сетио и јуриша, '15 код Смедерева, за време Макензенове офанзиве, који је предводио неки резервни пешадијски капетан, у цивилству учитељ. Чим су он и његова чета искочили из ровова, са бајонетима на пушкама, ухватио их је митраљески сноп. Војници су падали, један по један, као фигуре од дрвета. А онда се одједном немачки митраљез загрцнуо, да би само трен касније наставио да пуца. Тај тренутак застоја, изазван помереним метком у реденику или неком другом ситнициом, спасао је живот капетану. Када се вратио у назад ров, био је потпуно мокар. Као да су га малопре извукли из воде. Дуго је ћутао, а када се повратио, муцао је. После су нам се чете раздвојиле и више га никада нисам видео.

Док сам размишљао о том капетану, навукао сам на руке своје кожне црне рукавице. Изгледале су као јуче узете из магацина. Ни најмањи траг рата се није видео на њима. Добио сам их од аустријског пуковника, кога сам заробио код села Славковице, за време Мишићеве офанзиве на Колубари. Тамо сам са својом четом заробио два швапска батаљона. После тога сам постао поручник.

Изненада, појавио се пуковник Миливојевић. Хтео сам да устанем и да га поздравим, али ми је показао руком да седнем. Прошао је поред мене без речи.

Запутио се у парк. Скинуо сам рукавице, па сам наста-вио да гледам у бронзаног Ахила. Сетио сам се мајора, који је лежао преко пута мене у соби. И он је волео да седи на овој клупи.

Смркавало се. Око мене се скупљала магла од које ми је чело обливао зној, а ја сам упорно гледао у бронзани споменик, као да сам очекивао да се нешто догоди.

Онда се појавио доктор Монк. Казао је да би требало да се вратим у собу. Још сам ровит. *Пријавићу Вас да свесно појоршавате своје здравствено стање да бисте избејли фронти*, казао је. Када је видео да га бледо гледам, гласно се насмејао, па ме је оставио. То је ваљда био тај познати енглески смисао за хумор.

Нешто касније рефлектори из парка који су осветљавали споменик угашени су. Још једна порука од доктора Монка да се вратим назад у собу. Сада је и парк и споменик обасјавала само месечина. Магла је постајала све гушћа, а ја сам једнако седео поред тог споменика као да немам више где да се вратим. Изгледало је као да је Ахила прекрио млечносиви плашт. Почела је да ме тресе грозница. Ставио сам руку на чело. Под длановима сам осећао нешто што ме је подсећало на мокру и лепљиву паучину.

Тада сам чуо шушкање па писак. Долазио је из магле. Као да ми се неко приближавао, полако, корак по корак. Тихо. Као да је у вуненим доколеницама или у опанцима. Навукао сам своје црне рукавице. Начуљио сам уши, али више ништа нисам могао да чујем. Као да се нешто у тој магли зауставило. Хтео сам да устанем када сам чуо женски глас:

„Господине поручниче!“

Испред мене је стајала сестра Де Грот. Нисам је приметио.

Казала ми је да је од једног ратног ветерана очекивала да има бољи слух. Испао сам из форме. Ако овакав будем и на фронту, нећу дуго живети. Онда је села до мене на клупу. Приметио сам да овога пута носи минђуше и да је ставила парфем. Магла је њено лице учинила још блеђим. Изгледала је као нека сабласт у белој болничкој униформи. Подсећала ме је на утопљеницу, али је изгледала лепо. На том бледом лицу још више су до изражаја долазиле њене дубоке, модроплаве очи.

Питао сам сестру Де Грот да ли је нешто чула. Неко шушкање из магле. Писак.

Одговорила је да није.

„Ја чујем“, казао сам.

Тада су кораци почели да се удаљавају, исто онако меко како су ми прилазили. Магла је била густа и сива.

„Мислим да је време да кренете у собу“, казала је сестра Де Грот.

„Доктор Монк вас је послао да ми то кажете?“

„Да“, одговорила је, али нисам био уверен да говори истину.

Устали смо обоје.

„Сестро, да ли можете да нешто замолите доктора Монка? У моје име.“

„Реците.“

„Замолите га да премести мајора из наше собе у неку другу.“

„Зашто, поручниче?“

„Зато што ће се нешто догодити ако остане са нама.“

Неко време је стајала укочена, а онда је прошапутала.

„И мајор је чуо нешто у тој магли, поручниче.“